

ΤΣΑΡΙΤΣΑΝΗ (γενικά)

ΘΕΣΗ

Η Τσαριτσάνη βρίσκεται τέσσερα χιλιόμετρα ανατολικά της Ελασσόνας και είναι κτισμένη στους πρόποδες του κάτω Ολύμπου σε υψόμετρο 320 μέτρων και κατέχει το βορειοδυτικό άκρο του Νομού Λάρισας όπου και υπάγεται.

ΟΡΙΑ

Ανατολικά συνορεύει με την επαρχία Τιρνάβου , βόρεια με τα χωριά Καριά , Συκαμινιά και Φλάμπουρο , δυτικά με την Ελασσόνα και νότια με τα χωριά Γαλανόβρυση , Στεφανόβουνο και Αετοράχη .

ΕΛΑΦΟΣ

Το έδαφος είναι ημιορεινό . Κατά την θεωρία ενός Γάλλου γεωλόγου επονομαζόμενου Μπουέ , ο οποίος επισκέφθηκε την περιοχή που είναι κτισμένη η Τσαριτσάνη, η πεδιάδα που περιβάλλεται από τις πλαγιές του κάτω Ολύμπου και από μικρούς λόφους ήταν η κοίτη μιας αρχαίας λίμνης . Πιστεύεται ακόμη ότι σ 'ένα σημείο που ονομάζεται Βοδινά, βρήκε διέξοδο το νερό της λίμνης και έτσι δημιουργήθηκε μια χαράδρα που καταλήγει στον Ξηροπόταμο .

ΕΚΤΑΣΗ

Η συνολική έκταση της Τσαριτσάνης είναι περίπου 59-60000 στρέμματα από τα οποία 17000 είναι καλλιεργήσιμη έκταση , 35000 βοσκήσιμη και 5000 στρέμματα αναδασωτέα περιοχή .

ΚΛΙΜΑ

Το κλίμα είναι μεσογειακό με χιόνια και παγετούς το χειμώνα και ζεστά καλοκαίρια . Η μέγιστη θερμοκρασία είναι 44° C και η ελάχιστη 15° C κάτω από το μηδέν .

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

Ο πληθυσμός της Τσαριτσάνης κατά την τελευταία απογραφή του 1981 ήταν περίπου 2700 κάτοικοι . Το 18ο αιώνα η Τσαριτσάνη είχε 7000 πληθυσμό , που κατά το 1803 μετά από φοβερή επιδημία αποδεκατίστηκε . Τώρα ο πληθυσμός της είναι περίπου 3000 κάτοικοι .

ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

Το μεγαλύτερο ποσοστό των κατοίκων είναι γηγενείς (Θεσσαλομακεδόνες). Υπάρχουν ακόμη και μερικοί Βλάχοι που ήρθαν από την Αβδέλλα και Σαρακατσαναίοι , που ήρθαν το 1929 από τα Τρίκαλα .

ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

Λόγω της φύσης του εδάφους οι περισσότεροι κάτοικοι της Τσαριτσάνης ασχολούνται με τη γεωργία . Οι υπόλοιποι είναι κτηνοτρόφοι , οικοδόμοι , τεχνίτες , έμποροι , ελεύθεροι επαγγελματίες και δημόσιοι υπάλληλοι .

ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΣΑΡΙΤΣΑΝΗΣ

Στον τομέα αυτό ο αναγνώστης θα γνωρίσει τους μοναδικούς καλλιτεχνικούς θησαυρούς (Χτίσματα, Ζωγραφιές, Ξυλόγλυπτα, Εκκλησίες, Πύργοι) που υπήρχαν και αρκετά διασώζονται μέχρι και σήμερα στα **Μνημεία Τσαριτσάνης**.

Όσοι γοητεύονται από το νεοελληνικό θαύμα, που ξεπήδησε μέσα απ' το σκοτάδι μιας μακρόχρονης και εξουθενωτικής σκλαβιάς, θα βρουν στην Τσαριτσάνη μια απ' τις λαμπρότερες εκφράσεις του.

Η Τσαριτσάνη έχει τούτο το ιδιότυπο. Μέσα στα δημιουργήματα του 18^{ου} αιώνα υπάρχουν ορατά στο μέσο φιλότεχνο, τα χνάρια μιας μακραίωνης ιστορικής πορείας.

Η γόνιμη γη και τα άξια χέρια των ανθρώπων συγκέντρωσαν άφθονο πλούτο. Εκκλησίες και αρχοντικά χτίζονται και στολίζονται με ζωγραφιές και ξυλόγλυπτα. Εκατοντάδες τετραγωνικών μέτρων τοιχογραφίες καλύπτουν τις εκκλησίες. Σκαλιστά τέμπλα, άμβωνες και δεσποτικοί θρόνοι, ασημένια και φλωροκαπνισμένα αγκοκάντηλα , πλουμισμένες εικόνες γεμίζουν το εσωτερικό τους .

Τα μοναστήρια της ξακουστά για την προσφορά τους στους εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες, κτισμένα με ρυθμό Σταυροπηγιακό, προκαλούν στους επισκέπτες το θαυμασμό.

Επίσης οι Τσαριτσανιώτες για να διαφυλάξουν την περιουσία τους και την τιμή τους χτίσανε πύργους πανύψηλους μα χοντρούς τοίχους και πολλές πολεμίστρες. Για τον ίδιο σκοπό στην Τσαριτσάνη υπήρχαν και ακόμη υπάρχουν αρκετά λαγούμια και κρυψώνες.

Μέσα σε δέκα χρόνια, από το 1810 μέχρι το 1820 τα πάντα γκρεμίζονται. Έφυγε ο πλούτος από την Τσαριτσάνη και έμειναν οι πύργοι, κατακόρυφοι δείκτες ρολογιών, που άλλοτε έδειχναν μεσημέρι και τώρα μεσάνυχτα.

Προσπάθησαν να υπερασπίσουν την άχρηστη πια ύπαρξή τους από τους καινούριους εχθρούς, την εγκατάλειψη και το χρόνο. Πέτρα την πέτρα άρχισαν να γκρεμίζονται. Επίσης ήταν δαπανηρή και η συντήρηση των αρχοντικών.

Παρατίθενται εικόνες κάποιων μνημείων:

Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ (ΒΑΛΕΤΣΙΚΟ)

Ακολουθώντας με αυτοκίνητο έναν απ' τους δύο φιδοειδείς δρόμους, που οδηγούν Β.Α. του χωριού φτάνεις, μετά από 30' της ώρας στην Ιερά Μονή του Αγίου Δημητρίου (Βαλέτσικο).

Το μοναστήρι του Αγίου Δημητρίου ή Βαλέτσικο, βρίσκεται βορειοανατολικά της Τσαριτσάνης, μέσα σε τοποθεσία άγριας ομορφιάς. Είναι κτισμένο πάνω σε μία βουνοσειρά. Περιβάλλεται από πυκνή βλάστηση, όπου αφθονούν τα θηράματα. Η τοποθεσία όπως και το μοναστήρι λέγεται Βαλέτσικο. Πότε ακριβώς κτίστηκε δεν μας είναι γνωστό. Πιστεύεται ότι είναι κτίσμα του 16^{ου} αιώνα.

Η ιερά μονή του Αγίου Δημητρίου έχει μία ξέχωρη ιστορία για την περιοχή, αφού ακολούθησε τις περιπέτειες του τόπου, λαμπρές και θλιβερές, που αναστάτωσαν τους τελευταίους αιώνες την **Εθνικοαπελευθερωτική μας Ιστορία**.

Η μονή έχει περίπου 40 κελιά δωμάτια, που σώζονται ακόμη και σήμερα και ακόμη μερικά από αυτά είναι θολογυρισμένα. Οι πόρτες των κελιών είναι χαμηλές και στενές. Σήμερα όμως μερικά από αυτά με την φροντίδα της Τσαριτσάνης ανακαινίσθηκαν. Το καθολικό έχει μικρές διαστάσεις και είναι ξυλόστεγο και κεραμοσκέπαστο. Στον εσωτερικό όσο και στον εξωτερικό χώρο υπάρχουν όμορφες τοιχογραφίες που από τότε σώζονται μέχρι και σήμερα οι οποίες ανάγονται στον 17^ο αιώνα. Το τέμπλο του ναού είναι διακοσμημένο με παλιές εικόνες με μεγάλη αρχαιολογική αξία.

Κατά την εκστρατεία του Ελληνικού Στρατού εναντίον των Τούρκων το 1897, το μοναστήρι γίνεται κέντρο πληροφοριών και συνδέσμου του στρατού μας. Σημαντικό επίσης ρόλο διαδραμάτισε κατά το **Μακεδονικό αγώνα** και τον αγώνα της **Εθνικής Εταιρίας** καθώς επικοινωνούσε οπτικά (με συνθηματικές φωτιές) με το μοναστήρι της Ολυμπιώτισσας Ελασσόνας, οπότε και ενημερώνονταν σχετικά το Προξενείο Ελασσόνας για πολλά σημαντικά θέματα. Και κατά την περίοδο 1941 – 1944 και αργότερα με την Εθνική Αντίσταση, το μοναστήρι φιλοξενεί συχνά διερχόμενους αγωνιστές, αντάρτικες ομάδες που δρούσαν μεταξύ Ολύμπου και Χασίων και για πολλούς μάλιστα μήνες στέγασε και το **Αρχηγείο Ολύμπου**.

Το 1767 επισκέφθηκε τη μονή και φιλοξενήθηκε για λίγες ημέρες ο δάσκαλος του γένους Κοσμάς ο Αιτωλός.

Σήμερα το μοναστήρι δεν κατοικείται αλλά προσφέρεται σαν χώρος αναψυχής για τους κατοίκους, παρέχοντας μαγευτική θέα, δροσερό κλίμα και χώρους για φυσική ξεκούραση. Στον ναό γίνονται διάφορες λειτουργίες και βαφτίσεις.

Η ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Η εκκλησία του Αγίου Αθανασίου είναι καθολικό ενός κατεστραμμένου σήμερα μοναστηριού έξω από την Τσαριτσάνη, προς τα ανατολικά. Χωματόδρομος, που διασχίζει τα αμπέλια και τις ελιές, οδηγεί στα ριζά του χαμηλού λόφου όπου και βρίσκεται το μοναστήρι. Γοητευτική είναι η θέα προς το μικρό κάμπο του χωριού.

Η Ιερά μονή χτίστηκε το 1611 μ.Χ. και υπήρξε έναν καιρό Μετόχι της ιστορικής μονής του Αγίου Δημητρίου, με αξιοσπούδαστα στοιχεία ζωής και τέχνης. Το Σεπτέμβριο του 1823, οι Τούρκοι κατέστρεψαν την μονή του Αγίου Αθανασίου, η οποία είχε πυρποληθεί το 1878 από τους Γκέγκηδες. Η Μονή είχε δεκάδες κελιά, που βρίσκονταν στη νότια πλευρά του ναού. Ήταν διώροφο το κτίσμα. Στον κάτω χώρο ήταν οι αποθήκες και οι στάβλοι και επάνω ήταν τα κελιά των μοναχών. Ο ναός του Αγίου Αθανασίου το καθολικό της ομώνυμης Μονής είναι μονόχωρος, κεραμοσκεπής με νάρθηκα, που βρίσκεται λίγο ψηλότερα απ' το κεντρικό τμήμα του. Από το ξυλόγλυπτο τέμπλο διασώζονται ορισμένα κομμάτια. Το δάπεδο είναι πέτρινο και σκεπάζεται με σχιστολιθικές πλάκες, οι οποίες έχουν σχήμα σχεδόν ορθογώνιο. Οι τοιχογραφίες έγιναν στα 1611 – 1615.

Μέσα στον περίβολο του μοναστηριού, πίσω από το καθολικό, είναι το τετράγωνο μονόκλιτο παρεκκλήσι του **Αγίου Αντωνίου**. Κτίστηκε το 1748 και είναι Βυζαντινού ρυθμού με τυφλό τρούλο, χωρίς τύμπανο και ισλαμικά πρότυπα. Αποτελεί ολόκληρο σχεδόν μια καλά διατηρημένη τοιχογραφία - αγιογραφία

Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Ο ναός του Αγίου Νικολάου βρίσκεται στη συνοικία Μπουμπουτσιάς. Αποτελείται από τον καθολικό και τα δύο πλαγινά παρεκκλήσια, τους Αγίους Αποστόλους και τον Άγιο Γεώργιο. Ο ναός είναι λιθόχτιστος, κεραμοσκεπής με μονόκογχη κάμαρα, διαστάσεων 16 X 6,30μ. περίπου. Περιβάλλεται από στενό φαρδύ νάρθηκα σε σχήμα Π που πιάνει τη δυτική πλευρά του κι όσο από τις πλαγινές αφήνουν τα παρεκκλήσια. Θαυμαστός ζωγραφικός διάκοσμος στολίζει το εσωτερικό και τον κλειστό νάρθηκα. Ο ναός δεν έγινε συγχρόνως. Σίγουρες χρονολογίες έχουμε 1615, 1734, 1748, 1750, και το 1753. Το ταβάνι είναι ξύλινο, με σταυρωτούς προς διάφορες κατευθύνσεις αρμοκαλύπτες, που το χωρίζουν σε ποικίλοσχημα χρωματιστά τμήματα. Κατάγραφοι οι τοίχοι, θαυμαστές οι δεσποτικές και οι άλλες εικόνες, ωραίο σκαλιστό τέμπλο και πέτρινο δάπεδο. Το επάνω τμήμα του βόρειου και του δυτικού τοίχου, που βλέπει προς το νάρθηκα, πιάνει η παράσταση της δημιουργίας του κόσμου. Οι τέλει αγιογραφίες του ναού συνδυάζουν την αρχαία Ελληνική φιλοσοφία με το Χριστιανισμό. Αξιόλογος ακόμη είναι ο ξυλόγλυπτος Δεσποτικός Θρόνος με την επιγραφή « **ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΥΟΝΤΟ 1701** », χρονολογία κατασκευής του. Ο θρόνος και το προσκυνητάρι είναι κατασκευασμένα από ελεφαντοστόν. Υπάρχουν ακόμη στο ναό πλείστες άλλες επιγραφές με μεγάλη αρχαιολογική και θρησκευτική αξία.

Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΜΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

Η εκκλησία της Παναγίας βρίσκεται στην ομώνυμη συνοικία της Τσαριτσάνης, χτισμένη σε περίοπτη θέση. Είναι η μεγαλύτερη αλλά και η πιο νέα εκκλησία της κωμόπολης. Είναι τρίκλιτη, ξυλόστεγη, κεραμοσκεπής, βασιλική. Χωρίζεται με δύο σειρές από κολόνες σε τρία μέρη (κλίτη), απ' τα οποία το μεσαίο είναι φαρδύτερο. Τα κλίτη καλύπτονται με κοινή στέγη, σε σχήμα σαμαροειδές. Η οροφή είναι ξύλινη με αρμοκαλύπτες, που σχηματίζουν διάφορα έγχρωμα γεωμετρικά σχήματα. Στο κέντρο σχηματίζεται ένα μεγάλο οκτάγωνο, που περιβάλλει τον Παντοκράτορα. Η κυκλοφορία γίνεται απ' τη δυτική και απ' τη νότια θύρα. Οι διαστάσεις του ναού είναι μήκος 22μ και πλάτος 16μ.

Στη νότια πλευρά αναφέρει η παράδοση υπήρχε άλλοτε το παρεκκλήσι του Αγίου Ιωαννικείου από τον Όλυμπο της Βιθυνίας, το οποίο καταστράφηκε άγνωστο πότε και κάτω από ποιές συνθήκες.

Ο ναός κήκε το 1986 από ατύχημα και χτίστηκε εκ νέου πάνω στις παλαιές βάσεις και με πολύ μεγάλο μεράκι και αγάπη των κατοίκων καθότι αποτελεί τον Μητροπολιτικό ναό του χωριού. Γιορτάζει την Κυριακή της Ορθοδοξίας οπότε και τελείται το ετήσιο μνημόσυνο του Κωνσταντίνου Οικονόμου, χωροστατούντος του Μητροπολίτου Ελασσόνας, ολοκλήρου του κλήρου της περιοχής, των Αρχών της επαρχίας και του Νομού καθώς και ολοκλήρου του λαού της Τσαριτσάνης. Την ημέρα αυτή εκτίθενται και τα άμφια του Οικονόμου. Επίσης γιορτάζει ο ναός την 15 Αυγούστου.

Ο ΝΑΟΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΤΑΞΙΑΡΧΩΝ

Ο ναός των Αγίων Ταξιάρχων βρίσκεται στη συνοικία Μπουμπουτσιάς. Ο ναός είναι λιθόχτιστος, κεραμοσκεπής, διαστάσεων μήκος 25μ. και πλάτος 14μ. Στο νότιο μέρος υπάρχει νάρθηκας διαστάσεων μήκος 3,50μ. και πλάτος 13μ. Στο δυτικό μέρος του ναού βρίσκεται ο γυναικονίτης. Το δάπεδο του καθολικού είναι στρωμένο με πλακάκια ενώ ο νάρθηκας με πέτρινες πλάκες. Οι αγιογραφίες του καθολικού και του νάρθηκα έχουν ασβεστωθεί. Ο άμβωνας και το δεσποτικό είναι απλά, ενώ το ξυλόγλυπτο τέμπλο παρουσιάζει αρχαιολογική αξία. Ο ναός χτίστηκε το 1656. Και εδώ συναντάμε αξιόλογες τοιχογραφίες - αγιογραφίες με σπάνιους συμβολισμούς και ιερές επιγραφές.

Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΝΤΕΛΕΗΜΟΝΑ

Ο ναός βρίσκεται στο βάθος της ομώνυμης συνοικίας. Το βάθος και ο κλειστός χώρος κάνουν τον ιερό ναό αθέατο. Κτίστηκε στα 1702. Έχει σχήμα ορθογώνιο με μήκος 21μ και πλάτος 12μ. Οι τοίχοι του ναού είναι λιθόχτιστοι. Με τα υπέροχα ξυλόγλυπτά του και τις έγχρωμες «Ιστορήσεις» του αποτελούσε πριν από την καταστροφή και αποτελεί ένα εθνοθηρησκευτικό πλούτο κειμηλίων. Ο ναός του Αγίου Παντελεήμονα είναι μονόκλιτος με έντονη εξέχουσα την κεραμοσκέπαστη στέγη του. Περιβάλλεται απ' τη δυτική και την νότια πλευρά του με κλειστό χαμηλό νάρθηκα σε σχήμα γάμα (Γ). Η δυτική πτέρυγα του ναού έχει μόνο ένα παράθυρο. Στον εξωτερικό τοίχο του ναού, δυτικά, ανάμεσα στις στέγες του κυρίως ναού και του νάρθηκα υπάρχουν πολλές ωραίες τοιχογραφίες. Άπειρες και εδώ οι σημαντικές και πολυθεματικές επιγραφές.

Ο ΝΑΟΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΑΝΑΡΓΥΡΩΝ

Η εκκλησία των Αγίων Αναργύρων βρίσκεται στη συνοικία της «Παναγιάς». Κτίστηκε τον 17^ο αιώνα. Είναι μονόχωρος κεραμοσκεπής. Η στέγη είναι τετράκλινη. Στην βόρεια πλευρά του ναού βρίσκεται το παρεκκλήσι του Αγίου Χαράλαμπου, που επικοινωνεί με το καθολικό με μια μικρή πέτρινη σκάλα. Το παρεκκλήσι και ο νάρθηκας, που είναι ανοιχτός και ελεύθερος προς το καθολικό, βρίσκεται στο ύψος ενός περίπου μέτρου από το δάπεδο του καθολικού. Τα τέμπλα του καθολικού και του παρεκκλησίου είναι αξιόλογα ξυλόγλυπτικά έργα, που διακοσμούνται από εξαιρετικές εικόνες και μικρογραφίες. Το προσαρτημένο στο ναό παρεκκλήσι του Αγίου Χαράλαμπου έχει τέμπλο σε ψηλό ανάγλυφο. Ενώ το τέμπλο του καθολικού είναι χαμηλό και ομαλό. Η σύγκριση των δύο τέμπλων, ναού και παρεκκλησίου, θα βοηθήσει τον επισκέπτη να αντιληφθεί την εξέλιξη της εκκλησιαστικής ξυλόγλυπτικής, καθώς θα παρακολουθεί το ανάγλυφο να γίνεται τολμηρότερο και το διάκοσμο πιο πλούσιο και πιο δυναμικό. Οι λίγες τοιχογραφίες που διασώζονται μαρτυρούν το αυστηρό πνεύμα του αγιογράφου. Οι τοιχογραφίες είναι έργο του ντόπιου παπα-Ιωάννη, όπως μαρτυρούν οι επιγραφές του ναού των Αγίων Αναργύρων. Η όλη εμφάνιση του ναού προκαλεί στον επισκέπτη δέος, για την αρχιτεκτονική του και το κάλλος της διακόσμησης.

Ο ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

Η εκκλησία της Αγίας Παρασκευής βρίσκεται δυτικά της κωμόπολης. Φαίνεται ότι ανεγέρθηκε το 1745, Βυζαντινού ρυθμού με τρεις τρούλους. Είχε πλούσιο διάκοσμο και ωραιότατο ξυλόγλυπτο τέμπλο. Στις 20-8-1944 κάηκε εξ' ολοκλήρου από τους Γερμανούς και οι κάτοικοι τον ανακαίνισαν σε ρυθμό βασιλικής το 1958. Σήμερα ο ναός είναι λιθόκτιστος και κεραμοσκεπής, το διάκοσμο είναι απλό και λιτό στο δε περίβολο του ναού βρίσκεται το κοιμητήριο του χωριού και το παρεκκλήσι του Αγίου θεοδώρου.

ΤΟ ΠΑΡΕΚΚΛΗΣΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ

Το παρεκκλήσι του Αγίου Διονυσίου βρίσκεται νότια της κεντρικής πλατείας της κωμόπολης .ανάμεσα σε οικίες, είναι δε πολύ μικρό (4 X 1,5μ.), μονόχωρο, λιθόκτιστο και κεραμοσκεπές. Κτίστηκε περί τα τέλη του 18ουαίωνα.

ΤΟ ΕΞΩΚΛΗΣΙ ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΗ ΗΛΙΑ

Το εξωκλήσι του Προφήτη Ηλία είναι κτισμένο στον ομώνυμο λόφο στη συνοικία της Παναγιάς, απέναντι από την κεντρική πλατεία του χωριού. Κτίστηκε το 1914 και είναι μονόχωρο, κεραμοσκεπές με πλακόστρωτο δάπεδο. Έχει μαγευτική και πανοραμική θέα.

ΤΟ ΕΞΩΚΛΗΣΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΑ

Στο βόρειο μέρος της Τσαριτσάνης και σε απόσταση 25'λεπτά με αυτοκίνητο συναντάει κανείς ένα βράχο σχήματος κώνου ίδιο με κείνους των Μετεώρων. Στην κορυφή του βράχου οι καλόγεροι του Αγίου Δημητρίου κτίσανε ασκητήριο, όπου ασκητεύανε. Αργότερα κτίστηκε το παρεκκλήσι της **Μεταμόρφωσης του Σωτήρα**, το οποίο σήμερα ανακαινίσθηκε με έξοδα των κατοίκων.

Τα πρώτα χρόνια οι καλόγεροι και οι προσκυνητές ανέβαιναν με δίχτυ όπως και στα Μετέωρα. Αργότερα λοξέψανε το βράχο και οι τολμηροί μόνο προσκυνητές με μεγάλη προσοχή κατόρθωναν να ανεβαίνουν. Σήμερα η ανάβαση γίνεται ακίνδυνα από σκάλα που χαράχτηκε – χτίστηκε πάνω στο βράχο. Το τοπίο γύρω παρουσιάζει μία εξωτική και σπάνια φυσική ομορφιά.

ΤΟ ΕΞΩΚΛΗΣΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΜΑΡΙΝΑΣ

Βορειοδυτικά της Τσαριτσάνης και στη μέση περίπου του δρόμου για την Ελασσόνα, υπάρχει κτισμένο μέσα σε φυσικό ή τεχνικό κωνοειδές σπήλαιο το εξωκλήσι της Αγίας Μαρίνας. Η παράδοση λέει πως το σπήλαιο ίσως να λοξεύθηκε από κάποιο Βυζαντινό Αυτοκράτορα ή από τους Σλαύους κατά την περίοδο που κυριεύσανε την Τσαριτσάνη. Λόγω του απομακρυσμένου και του κτίσματος επί του βράχου, χρησιμοποιήθηκε πολλές φορές σαν κρυψούγέτο Μακεδονομάχων, αποσπασμάτων, ληστών κ.λ.π.

ΤΟ ΕΞΩΚΛΗΣΙ ΤΟΥ ΠΑΛΙΟ – ΘΑΝΑΣΗ

Βορειονατολικά απ' το εξωκλήσι της Μεταμόρφωσης του Σωτήρα, 15'λεπτά της ώρας περίπου με αυτοκίνητο, σε μια μαγευτική περιοχή είναι κτισμένη η εκκλησία του Παλιο-Θανάση. Η νεόκτιστη εκκλησία περιβάλλεται από αρκετή βλάστηση, όπου υπάρχουν αρκετά κνήγια γι αυτό άλλοστε ονομάζεται ξωκλήσι των κνηγών . Πιθανόν να κτίστηκε το 1900. Τα κατοχικά χρόνια υπήρξε κρυψόγειο και ορμητήριο ανταρτών.

ΤΟ ΕΞΩΚΛΗΣΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

Το εξωκλήσι του Αγίου Νικολόπουλου βρίσκεται 2 περίπου χιλ. στα δυτικά της Τσαριτσάνης. Καθώς είναι χωμένο στους ελαιώνες και αμυγδαλαιώνες, πρέπει κανείς να πλησιάσει κοντά για να το ιδεί. Πιθανολογείται ότι κτίστηκε περί τα τέλη του περασμένου αιώνα (1880- 1890). Ανήκει στην ενορία του Αγίου Νικολάου.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΗΣ ΤΣΑΡΙΤΣΑΝΗΣ ΣΕ ΕΝΟΠΛΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΜΕΛΟΥΝΑΣ ΤΟ 1912

Το Μάρτιο του 1878 ύστερα από συμφωνία μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας και με την συμβολή των μεγάλων δυνάμεων, καθορίστηκαν τα σύνορα της Ελλάδος να περνούν από τα στενά της Μελούνας (2 χιλ. ανατολικά της Τσαριτσάνης και προς τον Τίρναβο) αφήνοντας στα χέρια των Τούρκων την ιστορική Τσαριτσάνη και την Ελασσόνα. Με τη συνθήκη του Βερολίνου στις 9 Ιουνίου 1878 τα σύνορα της ελεύθερης Ελλάδας και της τουρκοκρατούμενης έφθναν μέχρι τα στενά της Μελούνας. Εκείνα τα χρόνια είχε χαραχθεί από το Ελληνικό Μηχανικό αμαξωτός δρόμος από τη Μελούνα μέχρι τον Τίρναβο για να υπάρχει οδική σύνδεση Κοζάνης – Λάρισας. Οι Τούρκοι άρχισαν από τότε να οργανώνουν την περιοχή κάνοντας φυλάκια στην οριοθετική γραμμή και χτίζοντας μεγάλα στρατιωτικά κτίρια για στρατωνισμό ικανού αριθμού ανδρών τους. Η Τσαριτσάνη λοιπόν κατά τη μετέπειτα περίοδο 1881 – 1897 και μέχρι τους απελευθερωτικούς πολέμους του 1912, έπαιξε σπουδαίο πολιτικοοικονομικό, στρατιωτικό και προπαγανδιστικό ρόλο. Όντας δίπλα στην Ελασσόνα , όπου είχε έδρα ο Τούρκος στρατιωτικός Διοικητής, οι Τσαριτσανιώτες πράκτορες και όχι μόνο διακινούσαν κρυφά πολεμικό υλικό, τρόφιμα και πληροφορίες προς όφελος των Ελληνικών δυνάμεων . Το 1897 έγινε από την πλευρά των Ελλήνων μια αποτυχημένη εκστρατεία για την κατάληψη της Μελούνας και την προώθηση των δυνάμεών μας προς βορρά και δυτικά και είχε σαν αποτέλεσμα οι Τούρκοι να καταλάβουν τον Τίρναβο, τη Λάρισα , τα Φάρσαλα , φθάνοντας μέχρι το Δομοκό και προκαλώντας πανικό στο Ελληνικό κράτος που με διπλωματικό χειρισμό και την παρέμβαση των Ρώσων πειθαναγκάστηκαν οι Τούρκοι να επιστρέψουν στις θέσεις τους και έτσι η Τσαριτσάνη να καταστεί και πάλι το επίκεντρο του ενδιαφέροντος.

Ακολούθησε ο Μακεδονικός αγώνας ,όπου και εδώ συνέβαλλε η Τσαριτσάνη συμμετέχοντας με αρκετούς αγωνιστές.

Όλα πλέον έδειχναν ότι πλησίαζαν οι επιχειρήσεις του 1912 και τόσο στο Ελληνικό προξενείο της Ελασσόνας όσο και στις αντίπαλες δυνάμεις, υπήρχε κίνηση και μεγάλη ανησυχία. Ήδη πολλά Τούρκικα караβάνια προχωρούσαν προς το βορρά, οι δε Τσαριτσανιώτες κάτοικοι γνωρίζοντας τι θα επακολουθούσε , οργανώνονταν ανάλογα , βοηθώντας παράλληλα τις Ελληνικές δυνάμεις.

Τα στρατεύματά μας ξεκίνησαν από το πρωί της 5 Οκτ. 1912 με σθένος και ισχυρή θέληση και με σκοπό να ελευθερώσουν πλέον την υπόδουλη πατρίδα μας. Ύστερα από τις πρώτες μάχες , οι Τούρκοι οπισθοχωρούν προς το Σαραντάπορο και η Τσαριτσάνη την 6 Οκτ. 1912 στις 1200 υποδέχεται τον Ελληνικό Στρατό με ζητωκραυγές. Είναι η πρώτη κωμόπολη της υπόδουλης πατρίδος που απελευθερώνεται για να συνεχιστεί η νικοφόρα πορεία του Ελληνικού στρατού έπειτα και από τη σπουδαία μάχη του Σαρανταπόρου στις 9 Οκτ. 1912.

ΙΤΑΛΟΓΕΡΜΑΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ – ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

Κατά την περίοδο 1940 – 1950 η Τσαριτσάνη είχε ενεργή συμμετοχή τόσο στον πόλεμο με τους Ιταλούς και Γερμανούς όσο και στην Εθνική Αντίσταση. Λειτουργώντας στην κωμόπολη ένα από τα σημαντικότερα Γυμνάσια στη Θεσσαλία (η Οικονόμειος Σχολή), πολλοί κάτοικοι τροφοδοτήθηκαν με γνώσεις και σοσιαλιστικές ιδέες, επηρεάζοντας και τους άλλους κατοίκους πολιτικά και κοινωνικά, αναπτύσσοντας φρονήματα επαναστατικά, που σε συνδυασμό με τη μορφολογία της περιοχής (κάτω Όλυμπος), συνέβαλλαν στη συγκρότηση του πρώτου αντάρτικου στον Όλυμπο με αρχηγό τον **καπετάνιο** Νίκο Ξυνό ή Ολυμπίσιο ή Μερκέζη και τη συμμετοχή άλλων εννέα παλικαριών (οι 8 από την Τσαριτσάνη). Η συγκρότηση εκείνης της πρώτης ομάδος χρονολογείται στο τέλος Φεβρουαρίου ή τις αρχές Μαρτίου του 1942. Ακολούθησαν και άλλες ομάδες στην υπόλοιπη χώρα αλλά το παράδειγμα των Τσαριτσανιωτών, οι αγώνες τους, η ανδρεία που τους διέκρινε και η συμμετοχή τους γενικά σε όλη την επικράτεια, ανάγκασε τους λοιπούς Έλληνες, να αποκαλούν δικαίως την Τσαριτσάνη ως **Ανταρτομάνα**. Πάρα πολλά είναι τα πλήγματα που επέφεραν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο οι ζωνοί Τσαριτσανιώτες στους κατακτητές και πολλά τα περιστατικά που θα είχαν σεβαστή αξία να αναφέραμε καθώς με το αποτέλεσμά τους, κατατρόπωναν το γόητρο των Γερμανών και Ιταλών από τη μια και από την άλλη εξύψωναν το φίλιο ηθικό, δίδοντας δύναμη και θάρρος και δείχνοντας το σωστό δρόμο που έπρεπε και είχαν χρέος αγωνιζόμενοι να ακολουθήσουν όλο και περισσότεροι πατριώτες.

Την 12 Μαρτίου 1943 οι Ιταλοί φασίστες εκτέλεσαν εν ψυχρώ στην πλατεία του χωριού με δόλιο τρόπο 40 πατριώτες και στη συνέχεια προέβησαν σε γενική λεηλασία και πυρπόληση της πόλης.

Την 20 Αυγούστου 1944 οι Γερμανοί τώρα με σατανικό τρόπο έβαλαν φωτιά απ' άκρη σ' άκρη στην κωμόπολη καταστρέφοντας ότι έβρισκαν μπροστά τους, τραυματίζοντας και σκοτώνοντας. Καταγράφονται άλλα 7 θύματα από δε την ιστορική Τσαριτσάνη έμειναν στάχτες μόνο και ερείπια και ο πόνος του μαρτυρικού πληθυσμού της, που τόσο οδυνηρά πλήρωσε τον έρωτα προς την ελευθερία.

Απελευθερώθηκε στις 23 Οκτωβρίου του 1944 αφού προηγουμένως στα μαύρα και πικρά χρόνια της κατοχής η Τσαριτσάνη πότισε και με το δικό της αίμα το δέντρο της λευτεριάς, χάνοντας από τους φασίστες πάμπολλα παλικάρια.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ

Έλληνας θεολόγος και λόγιος που γεννήθηκε στην Τσαριτσάνη το 1857. Ο πατέρας του ήταν ιερέας. Υπήρξε ποιητής και λόγιος. Ασχολήθηκε πάρα πολύ με τα γράμματα και με την εκκλησία. Είκοσι χρονών χειροτονήθηκε διάκονος, 25 χρονών έγινε ιερέας και με την ιδιότητα αυτή στάλθηκε αρχικά στην Αττάλεια της Μικράς Ασίας και από εκεί στην ευρύτερη περιοχή, όπου δίδαξε και εκφώνησε λόγους εμπνευσμένους, από τους άμβωνες των εκκλησιών. Το 1805 έγινε επίσημος ιεροκήρυκας της επισκοπής της Ελασσόνας.

Κύριος σκοπός του ήταν, με την ιδιότητα που κατείχε, να διαπαιδαγωγήσει την προεπαναστατική γενιά και να αναπτύξει τα θρησκευτικά πατριωτικά φρονήματά της. Συνεργάστηκε με τον Κ. Κούμα διδάσκοντας στα εκπαιδευτήρια της Τσαριτσάνης, που εκείνα τα χρόνια ήταν πολύ φημισμένα στην περιοχή της Θεσσαλίας. Φυλακίστηκε το 1806 στα Γιάννενα σαν ύποπτος για συμμετοχή με τον Βλαχάβα σε ανταρσία κατά του Αλή Πασά, όμως με πολλά λίτρα που συγκέντρωσαν οι πατριώτες και τα κατέθεσαν στον Αλή, αφέθηκε ελεύθερος και με την προτροπή του τότε Οικουμενικού Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε΄ κατέφυγε το 1808 στη μονή του Προδρόμου κοντά στις Σέρρες.

Το 1809 μαζί με τον φίλο του Κούμα πήγε στην Σμύρνη όπου και δίδαξε στην Ευαγγελική Σχολή, εκεί ασχολήθηκε και με την εγγραφή των βιβλίων του.

Το 1819 κλήθηκε από τον Πατριάρχη στην πόλη όπου και τιμήθηκε για το έργο του. Επί πλέον το 1820 μνήθηκε στη Φιλική Εταιρία.

Με την επανάσταση και υπό τις προτροπές του Πατριάρχη, λίγο καιρό πριν κρεμαστεί ο τελευταίος από τους Τούρκους, ο Οικονόμος φυγαδεύτηκε στην Οδησό. Όταν μετά από πολύ καιρό έφθασε στην Οδησό το ιερό λείψανο του Πατριάρχη, τότε ο Οικονόμος τις 19 Ιουνίου του 1821 εκφώνησε στην κηδεία ένα θαυμάσιο επιτάφιο στα Σλαβικά, παρουσία του Αυτοκράτορα, Υπουργών και Μεγιστάνων, οι οποίοι και δάκρυσαν από το περιεχόμενό του.

Όταν βρίσκονταν στην Κομόπολη κήρυττε συνεχώς το θείο λόγο χρησιμοποιώντας εντέχνως την ευστροφία του και την ρητορική του.

Το 1822 πήγε στην Πετρούπολη όπου απέκτησε την εκτίμηση του Τσάρου Αλεξάνδρου του Α΄. Για την εκεί δράση του η εκκλησιαστική Ακαδημία Πετρούπολης τον εξέλεξε σύνεργο, η αυτοκρατορική ακαδημία των επιστημών της Πετρούπολης εταίρο και η ακαδημία του Βερολίνου αντεπιστέλλον μέλος. Εκεί γνωρίστηκε και με τον Καποδίστρια.

Τόσο στην Πετρούπολη όσο και στη Μόσχα τον αποκαλούσαν αηδόνι του ιερού άμβωνα. Η φήμη του εμπνευσμένου, ευρυμαθή ρήτορα, της εξέχουσας αυτής φυσιογνωμίας της Ορθοδόξου Εκκλησίας, εξαπλώθηκε γρήγορα και στην Ευρώπη κερδίζοντας τη γενική εκτίμηση και το σεβασμό των σοφών της Ευρώπης. Έφυγε από την Ρωσία το 1832 με πολλές τιμές και παράσημα και ισόβια σύνταξη σαν αποζημίωση για την εκεί προσφορά του.

Σημαντική ήταν η προσφορά του και στο μαχόμενο έθνος κατά την επανάσταση του 1821 καθώς με την ακατάπαυστη δράση του και τις περιοδίες του στην Ευρώπη και τη Ρωσία, ενίσχυε με τον δικό του ξεχωριστό τρόπο τον εθνικό αγώνα. Έγραψε προς τους μαχητές της ελληνικής επανάστασης έναν περίφημο και απaráμιλλο προτρεπτικό λόγο, που συντάχθηκε κατά μίμηση των λόγων των δασκάλων της αρχαίας εκκλησίας στους εθνικούς διωγμούς και αναπτέρωσε το εθνικό φρόνημά τους. Στη Μόσχα που δρούσε, ήταν ο αφανής και αυτόκλητος πρέσβυς της Ελλάδας σε διεθνές επίπεδο. Εκμεταλλευόμενος την αγάπη και τη μεγάλη εκτίμηση, που έτρεφε προς αυτόν ο φιλόθρησκος αυτοκράτορας της Ρωσίας

Νικόλαος ο Α΄, δεν έχανε την ευκαιρία σε κάθε συνάντησή τους να προβάλλει τον αγώνα της πατρίδος του και να εξιστορεί τις φρικτές δοκιμασίες που περνούσε το Ελληνικό έθνος από τον κατακτητή. Ανάγκαζε με τα κηρύγματά του και τους πιο φιλοχρήματους να προσφέρουν στο έθνος γενναίες οικονομικές συνδρομές βοηθώντας έτσι στον εξοπλισμό των αγωνιζομένων Ελλήνων και εξασφαλίζοντας την περίθαλψη των προσφύγων και των ορφανών του πολέμου. Στη μεγάλη αυτή επανάσταση της πατρίδας, ο Οικονόμος προσέφερε υπέρτατες υπηρεσίες, όπως ταίριαζε σ' ένα μεγάλο διδάσκαλο του γένους.

Επέστρεψε στην Ελλάδα το 1834 αρχικά στο Ναύπλιο και αργότερα το 1837 στην Αθήνα, όπου παρέμεινε μέχρι τον θάνατό του. Ήθελε με τον τρόπο του να συμβάλλει στην αναδημιουργία της χώρας του μετά την απελευθέρωσή της.

Για την πλούσια συγγραφή μελετών και συγγραμμάτων, τιμήθηκε από τον βασιλιά Όθωνα τον Α΄. Εκφώνησε πολλούς επικήδειους λόγους για τους προμάχους του μεγάλου της ανεξαρτησίας αγώνα, ένας δε εξ' αυτών ήταν κατά την κηδεία του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, για τον οποίο γράφτηκαν πολλά ευμενή σχόλια από τις εφημερίδες της εποχής.

Πέθανε σε ηλικία 77 χρόνων την 9 Μαρ. 1857 στο σπίτι του στην Αθήνα μετά από ολιγοήμερη ασθένεια. Ο βασιλιάς Όθωνας ο Α΄ με βασιλικό διάταγμα απένειμε στο νεκρό το παράσημο των Μεγάλων Ταξιαρχών και τιμές Αντιστρατήγου. Η κηδεία του έγινε με βασιλικές τιμές και με δαπάνες του Δημοσίου. Θάφτηκε στη μονή Πετράκη μετά από επιθυμία του και αυτό γιατί η ιδιαίτερη πατρίδα του η Τσαριτσάνη ήταν ακόμη υπόδουλη. Μετά την κηδεία του Ζαΐμη και του Κολοκοτρώνη, η πιο μεγαλόπρεπη ήταν αυτή του Κωνσταντίνου Οικονόμου.

Εργασία του Μαθητή: Μπαμπάλης Νικόλαος